

s jedy a léčivy, se zbraněmi a látkami výbušnými, s tiskopisy, lihovinami, pro obchod vetešnický a zastavárenský, dále obmezení obchodu s potravinami, prodeje klenotnického zboží, obchodů splátkových, přípustnost úředního určení cen pro předměty denní potřeby) nebo jistá obmezení policejní nebo zvláštní daňová zatížení daná jen, aby se zmenšila soutěž, jakou usedlému obchodnictvu působí podomní obchod, kočovné sklady a létací výprodeje, prodejní velkobazary.

5. Zkušenost, že při neobmezené soutěži jednotlivci v soutěžném závodění o odbyt užívají prostředků nekalých na úkor solidní tržby i důvěřivého obecnstva, aniž lze v každém případě zakročiti proti jednajícimu dle trestního zákona, i snaha oslabiti konkurenční zápas hospodářský zákonným jeho obmezením na zbraně loyální a počestné, vedly někde ke zvláštním zákonným předpisům proti této t. zv. nekalé soutěži, zakazujícím a stíhajícím jednotlivé její formy, jako podvodnou (klamnou) reklamu, t. j. veřejně nepravdivé údaje o jakosti, ceně, nákupních pramenech, vyznamenáních, podnětu nebo účelu prodeje, jimiž se má buditi nesprávná domněnka o zvláštní výhodnosti nabídky (zákony o výprodejích, o splátkových obchodech), prodej zboží horší jakosti nebo menší kvantity, nežli jest na obalu a pod. udáno, nepravdivé zlehčování výrobků nebo výkonů konkurentů a podrývání jejich úvěru rozšiřováním nepravdivých údajů, zneužívání cizích firem a známek ochranných, prozrazování tajemství obchodních a výrobních.

6. Soutěžný zápas o zákazníka v drobném prodeji vzbudil v usedlém drobném obchodnictvu boj proti obrovským domům (bazarům) prodejním, které jsouce řadou odborných oddělení jednotně organizovaných a vedených zásobují odběratele vším možným zbožím a provádějí pro zákazníky i výkony (vybírání nájemného, vypravování pohřbů, prostředkování koupě a prodeje pozemků a domů a p.), lákajíce odběratele čítárnami, koncerty, biografy a p. Drobní maloobchodníci požadují vyšší zdanění takovýchto bazarů a zavedení koncese.

§ 8. Trhy.

I. Trhem rozumíme pravidelné spojení mezi kupci a prodávací v určitém místě a určité době k vyrovnání nabídky a poptávky. Podstatné znaky trhu jsou osobní styk mezi stranami, pravidelnost konání trhu a svobodná soutěž mezi prodávací a

kupujícími, jejímž výsledkem jest volné tvoření cen. Původně sloužil trh k překonání přirozené nedůvěry a nejistoty dob primitivních. Ku pravidelnému konání trhů dávaly již v starověku podnět veliké slavnosti náboženské a národní a boží mír při nich zachovávaný, také městská shromaždiště občanů sloužila zároveň za trhy k prodeji potravin a výrobků řemeslnických, již v Římě sloužily týdenní trhy (undinae) hospodářskému styku obyvatelstva městského a venkovského a trhy výroční (mercatus) k zásobování obyvatelstva výrobky průmyslovými i produkty ciziny. Povýšení osady za město bylo již v době císařské vázáno na propůjčení tržního oprávnění privilegiem císařským. V středověku vznikala tržiště jak přirozeným shromažďováním se obyvatelstva při slavnostech, zvláště náboženských (odtud názvy franc. foire, angl. fair, něm. Messe, »Send« ze »synodus« a j.), tak umělým zřizováním, které zvláštními výhodami hledělo tu upravití pohraniční styk sousedících národů, tu svěstí obchod v určité obvody nebo místa či ulice. Příjmy z trhů propůjčovány královskou štědrostí zvl. biskupům a klášterům, čímž druhdy církev nabyla i tržního dozoru a soudnictví. Později soustředila v svých územích tržní pravomoc knížata teritoriální, ve Francii domohla se od 14. stol. koruna opět výhradného práva ke zřizování trhů, v Anglii ho nikdy nepozbyla. **S t ř e d o v ě k é m ě s t o** bylo v podstatě trvalým trhem, soustředěným na určité dny a hodiny, určitá náměstí a ulice nebo tržnice a podrobeným všestranné a pronikavé kontrole městských orgánů jak co do poctivé míry a váhy, tak co do dobré kvality zboží, tak co do spravedlivé ceny. Zakazováno prodávati mimo trhy před branami městskými nebo před započatím trhu. Cizinci vylučováni z výnosného drobného prodeje na denním trhu a všemožně překáženo vznikání trhů v místech sousedních. O městský trh byly spory i mezi velkokupci, řemeslníky, kramáři, hokynáři atd. Volnější byl obchod na trzích výročních, na nichž směli prodávati i řemeslníci a obchodníci přespolní a které se v střediskách obchodních cest rozvojem obchodu i výsadami zeměpanskými povznášely z ryze místního významu v pravé **v e l e t r h y**. Vznikaly v nich poměrně svobodný velkoobchod, známé veletrhy staly se termíny platebními, někde obchody se zbožím byly co do významu vůbec převýšeny obchody peněžními (Lyon), vznikalo v nich nové právo obchodní a prostší řízení soudní, tvořily se společenstevní organizace kupců obchodujících v cizině, od konce středo-

věku panovníci hledí podporou veletrhů získati svým územím obchod zahraniční. Proti ženevským trhům zařizují Karel VII. a Ludvík XI. veletrhy v Lyoně, Lipsko od poč. 18. stol. předstihovalo vždy více staré trhy frankfurtské n. M. (první r. 1240); když kurfirsti sasští dosáhnouvé koruny polské snažili se získati Sasku obchod s Polskem a vůbec východem. Staleté trhy ve Frankfurtě n. O. nabyly významu teprv po válce třicetileté. Ve Francii dosáhly v 13. stol. vrcholu významu »šampaňské trhy« v Provins, Troyes, Bar a Lagny, které dlouho ovládaly evropský trh se zbožím i peněžní a po nichž následovaly veletrhy lyonské a pařížské. V Anglii poklesly velké trhy již v 17. stol., v Tyrolsku vynikl Bozen, v Rusku byl veletrh v Nižním Novgorodě (od 27. července do 25. srpna) dlouho střediskem vnitroruského obchodu s tkaninami, kožešinami, kožemi, obilím, rybami, nápoji, čajem, sklem, porcelánem a j., poklesl však od let 1880, podobně i sibiřský v Irbitu (dosud významné trhy v Išimě a Tjumentu) a jihoruské v Poltavě a Charkově, a stejně asijský v Mekce. Od r. 1918 a zvl. 1922 snaží se bolševická vláda pro zemi veledůležitě trhy novgorodské opět obnoviti (každoročně v době od 1. srpna do 15. září).

II. Rozvoj drobného živnostnictva a obchodnictva i v osadách venkovských zmenšil namnoze bývalý význam trhů. Rozeznáváme:

1. Trhy týdenní, na kterých venkovské obyvatelstvo prodává a městské kupuje zemědělské produkty, zejm. delšího uschování nesnášející (zeleninu, máslo, vejce, drůbež a pod.), avšak též obilí. V mnohých velkoměstech arci toto primitivní zásobování nedostačuje, zde koná se trh potravinový denně a na místo přímého styku výrobců se spotřebiteli vstupuje vlastní obchod, který v širém okruhu viktualie skupuje a je denně povozem, drahou nebo lodmi do ústředních tržnic dováží ke prodeji lepším detailistům nebo překupníkům;

2. trhy výroční ku prodeji zboží všeho druhu, hlavně sezonních výrobků průmyslových (šatstva, obuvi, nářadí); za dob cechovních výroční trhy představovaly periodickou živnostenskou svobodu (soutěž přespolních výrobců byla totiž připouštěna pouze na trzích výročních), dnes mají jakýsi význam jen pro městečka a venkov;

3. veletrhy, sloužící tržbě mezimárodní, pojily se dříve k velkým slavnostem církevním nebo za nedostatku jiných ko-

munikací k periodám možného transportu zboží (na Rusi sníh, jinde uvolnění řek od mrazu), pozbyly však rozvojem železnic, celoroční hromadnou dopravu umožňujících, rovněž valně významu, až na Nižní Novgorod a částečně Lipsko (knihkupecký obchod) a Frankfurt n. M. (v. shora);

4. speciální trhy pro zboží určitého druhu (dobytek, koně, len, vánoční zboží), důležité dosud, zejm. kde běží o periodické hromadné nákoupě zboží. V novější době se zboží ve velikých kvantech nahromaděné v střediskách velkoobchodu zhusta vydražuje, t. j. v partiích prodává tomu, kdo nejvyšší cenu nabízí, t. zv. aukce bavlny v Liverpoolu a Brémách, kaučuku v Antverpách a Hamburce, mušlí v Londýně, potravin v Hamburce, Bruselu, Kodani; kupující mohou tak obdržeti zboží z první ruky za přehledu o skutečném stavu poptávky a nabídky a za ceny, které dosud nepropadly spekulaci, prodavači pak mohou najednou odbýti veliké zásoby zboží a za hotové.

III. V čl. republice je tržní obchod upraven pátou hlavou živ. řádu v úpravě z r. 1859 s jediným doplňkem, že obce nemohou se vzdáti práv tržních bez souhlasu úřadu, který tržní oprávnění propůjčil. Úprava dosavadní je velmi liberální: každý má právo jezdit na trhy s veškerým v obchodě dovoleným zbožím, pokud toto zboží podle druhu trhu jest na něm k obchodu připuštěno. Toliko zboží, jehož prodej jest vázán koncesí, může býti i na trzích prodáváno pouze od živnostníků, kteří mají příslušnou koncesi. Kdo činí z jezdění po trzích samostatnou živnost (fierant, trhovec, v obecné mluvě »kramář«), má ji ohlásiti jako kteroukoliv jinou živnost. Zákon liší trhy hlavní (velké, výroční, trhy v lázeňských místech, trhy při posvícení) pro všechno zboží, leč by šlo výslovně o trhy speciální (na dobytek, vlnu, obilí, hračky atd.), a trhy týdenní na potraviny a plodiny a j. předměty denní spotřeby, avšak též hospodářské a polní nářadí a produkty vedlejších obvyklých zaměstnání rolnictva v okolí (domáckého průmyslu, jako na př. plátno a pod.), rovněž místní živnostníci mohou tu prodávati v krámcích předměty své živnosti. Obecní poplatky tržní nesmějí býti leč náhradou za propůjčení místa, užívání bud a nářadí a j. výlohy spojené s konáním trhu. Tržní řády schvaluje zemská správa politická (o vzorkových veletrzích v Praze, Liberci a Bratislavě viz níže »Vzorkové sklady, výstavy a veletrhy«).